

ковида, что тоже вызывает сомнения в статистических данных, на которые ссылаются государственные структуры... Среди моих знакомых есть, и кто вакцинирован и ревакцинирован. Каждый человек имеет право решать этот вопрос, исходя из личного жизненного опыта, состояния здоровья. У каждого есть собственное мнение, которое я уважаю. Думаю, что решение о вакцинации - это сугубо индивидуальный выбор». (Женщина, 50 лет, высшее образование)

«В целом отношусь к вакцинации положительно, но были сомнения к конкретной вакцине (российской и американской), потому что они, на мой взгляд, не завершили исследования по своим вакцинам. В меньшей степени сомнение к китайской вакцине, которая предназначалась для возрастных». (Мужчина, 70 лет, высшее образование)

«Сомнений в вакцине не было... Данные исследований многих современных ученых мира, большая и быстрая заболеваемость, а также исторические данные по поводу других вакцин, которые встречались скептически в свое время, но с годами практика показывает об их действенности и необходимости вакцинироваться». (Женщина, 53 года, высшее образование)

Таким образом, анкетирование и интервью показывают неоднозначное отношение опрошенных к вакцинации против COVID-19. Есть и явные противники прививок, и убежденные сторонники вакцинации. Источники влияния на мнение и отношение людей по поводу вакцинации могут быть совершенно различными. Это и публикации в интернете, социальные сети и мнение близких, друзей и знакомых. На наш взгляд, в настоящее время цифровой мир усиливает информационную атаку на разум человека, дезориентируя его не только в вопросах вакцинации. Более глубокое и масштабное изучение различных социальных причин и социальных характеристик различного отношения к вопросу о вакцинации позволит исследовать новые аспекты обозначенной темы.

Литература:

1. Мац А.Н. Современные истоки антипрививочных измышлений и идеологии // Эпидемиология и вакцинопрофилактика. - 2013. - №3. // <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-istoki-antiprivivochnyh-izмышleniy-i-ideologii/viewer> (Дата обращения 13.11.2021)
2. Пугач В.В., Горбич О.А. Антипрививочные тенденции в отношении к вакцинации противогриппозной вакциной среди студентов БГМУ // <http://rep.bsnu.by/bitstream/handle/BSMU/20658/7.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Дата обращения 13.11.2021)
3. Горошко Н.В, Емельянова Е.К., Пацала С.В. Проблема ковид-антивакцинаторства: Россия на мировом фоне - Электронный журнал «Социальные аспекты здоровья населения». - 2021. - №4. <http://vestnik.mednet.ru/content/view/1282/30/lang,ru/> (Дата обращения 16.11.2021)
4. Онищенко Г.Г и др. Сравнительная характеристика вакцин против COVID-19, используемых при проведении массовой иммунизации - БИОпрепараты. Профилактика, диагностика, лечение. -2021. -№3. С. 158-166
5. Johnson N. F. et al. The online competition between pro-and anti-vaccination views // Nature. - 2020. - Т. 582. - №. 7811. - С. 230-233.

Нурланова Ш.Е., Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, философия және психология факультеті, Р-41 тобы, студент
(Ғылыми жетекшісі – аға оқытушысы Уксукбаева М.Т.)

БҰҚАР ЖЫРАУ ТОЛҒАУЛАРЫНДАҒЫ ДІНИ САНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӨНЕГЕСІ

2021 жылы қазақтың көрнекті ақыны, мемлекет қайраткері Бұқар жыраудың (1684-1781) туғанына 337 жыл толды. Оның шығармашылы түсінуге ғана емес, сонымен қатар ғалым ретінде халықтың тарихы туралы естеліктерге жүгіну қажеттілігін тудырды. Естеліктер маңызды, сондықтан әркім қазіргі өмір сүріп, өткенді ұмытпай болашақ туралы ойлайды. Өйткені, «адамзат тек сонда ғана қорғансыз», – дейді.

Арғын тайпасының қаржас руының алтынторы тармағынан тарайтын ақынның әкесі Қалқаман батыр қазақтың көрнекті батыры болған. Аңыздардың біріне сәйкес, Бұхардың туған

жері-сол кездегі мәдени ошақтардың бірі – Бұхара қаласының жанындағы сухар-Ния аймағы. Аңыз бойынша, туған балаға есімді қазақтың атақты данагері Әнет баба берген, оған сәбидің есімін беру үшін бақытты әке жүгінген: егер сен Бұхарада дүниеге келсең, оның есімі Бұхар болсын. Ұзақ өмір сүрген Бұқар жырау көптеген тарихи оқиғалардың куәсі болды. Ол Тәуке хан тұсында беделді билердің бірі болып, оның қасына кіріп, Төле би, Қазыбек би және Әйтеке билермен бірге атақты «Жеті жарғы» заңдар жинағын құрастыруға қатысқан. Аңыздардың бірінде сүйікті ұлынан айрылған Тәуке ханға қайғы-қасіретті жеңуге және оның жанын емдеуге тек Бұхар ғана көмектескені айтылады. «Аштықтан әлсіреген ханның басын көтеріп, оны өзі тамақтандырды» [1, 84]. Бұған ақынның әйгілі ханға арнаған жолдары да дәлел: өлім-тірі адамдардың тағдыры, ол әрқашан келеді-кетеді, ол ешқашан Алланың еркіне қарсы шықпауы керек. Жаратушының еркіне қарсы болмаңыз-және сіздің істеріңіз мәңгі жақсарады делінген.

Ақын XV-XVIII ғғ. қазақ әдебиетін дәріптеген басқа жыраулар сияқты хандардың дана ұстазы болған. Өйткені бұқара халық арасында жыраулар сөзіне мұқият құлақ асып, олармен халық өмірінің маңызды мәселелері бойынша ақылдасып отырды. Кейде оларды хандардың өзінен гөрі қадірлейтін, себебі айқын көріну мен пайғамбарлық сыйына ие болған жыраулар басқа тайпалардың арасында ең дана, басқа адамдардың қолы жетпейтін білімге ие болған.

Бұқар жыраудың тарихтағы ең қиын кезеңдердің бірі жылдарында халыққа адал қызмет ету үшін өзінің жалпы шақыруын көрген Абылай ханмен кездесуі қазақ халқының өміріндегі алтын бет деп аталды. Олардың екеуі де көптеген қазақ тайпаларын біртұтас күшті мемлекетке біріктіруді армандады. Біз Қазақ хандығының Абылай ханға арналған бас идеологы, ақын толғаудың көбінен шынайы азаматтық сезімін, Отанға деген терең сүйіспеншілігін және ауыр сынақ жылдарындағы тағдыры үшін қайғысын көреміз [2, 122]. Ол ханның кеңесшісі ретінде Абылай ханның саясатына белсенді түрде ықпал етуге ұмтылып, өз ойын батыл жеткізе білді. Қазіргі оқиғаларға тікелей қатысқан Бұқар жырау уақыты қазақ халқының тарихындағы қайғылы бетбұрыспен тұспа-тұс келді.

Ақынның иығында ауыр ауыртпалық болды – уақыттың байланысын, халықтың бірлігін сақтау. Сондықтан Бұқар жырау өзінің асқан шыдамды халқының нағыз патриоты ретінде өз тайпаларын өмірдің негізінің негізі ретінде бірлікке шақырады. Өйткені бірлік бар жерде өмір болады ғой – «Бірлік бар жерде тіршілік бар», мұндай өсиетті бізге ата-бабаларымыз қалдырған. Ақынның көп толғауының негізгі ойы-халықтың бірлігі, бірлігі: аспанда үйректердің отарын көрдің бе? Мен қарап тұрмын, мен қызғанып тұрмын, олар қалай ұшады. Сондықтан біз баяғыда қазақтар келіп, көшіп келуіміз керек, бір – бірімізбен бірге болайық, байлық емес, бұл достықты бірінші кезекте мақтан тұтамыз... жау сізді барлық уақытта айналып өтсін – сіздер қанды ағайынсыңдар басқа анадан туған! Абылай ханға арналған толғаудың бірінде ақын өз халқын отбасына біріктірген кезде Хан жақсы болады деп атап көрсетеді. Сонда бәрі оны құрметтейді, өз белбеуіне лайық. Бұқар жырау, оның көрнекті өкілдері сияқты, терең ұлтшыл. Ол өз халқының етінен шыққан, оның адал ұлы болған. Ақынның шығармалары-қазақ халқы өмір сүрген және өмір сүрген әлемнің портреті. Халықтың оны қызықтырмайтын өмірлік проблемасы болған жоқ. Бұхардың поэзиясы қазақ халқының рухының терең космозміне қаныққан ежелгі жыраулар поэзиясының тамаша дәстүрлерін сақтай отырып, өзінің ұлан-байтақ Отанының аспаны астында дүниеге келген ең әдемі нәрсені бойына сіңірді. Куәлік бойынша, Бұқар жырау жеке өмірінде бақытты болмаған, бірақ бүкіл қазақ жері оның үйі, отбасы және ошағы болған. Оның өмірі Отаным болды, оның таусылмайтын поэтикалық шығармашылығының қайнар көзі болды. Ол қарапайым халықтың өмірін жақсы білді, оған шын жүректен жанашырлықпен қарады. Сондықтан ақын-шежірешінің шығармаларында қазақ халқының мыңжылдық тарихы ғана емес, сонымен бірге Бұқар жыраудың бүкіл жаны сенетін оның ұлы болашағы да өмір сүреді.

Бұқардың Ислам дініне көзқарасына тоқтала кетейік. «Ей, айтушы, Алланы айт, Тәңірім сөзі бұрқанды айт, Төрт шадияр Мұстафа, Мұсқап ашқан ғаламды айт, Тәңірім салса аузыңа Аты жақсы құдайды айт, Кәлима Алла – Құранды айт, Жан жолдасың иманды айт!». Бұл жолдардан жыраудың Ислам дінінің жай-жапсарына қаншалықты қанық болғандығы көрінеді. Бұқар, сөз жоқ, діншіл. Оның атақты он бір тілегінің ең біріншісі – құдай қаламайтын іске аяқ баспау: «Бірінші тілек тілеңіз, Бір Аллаға жазбасқа!». Және Бұқардың діншілдігі жай тақуалық емес. Ол – «Құдайдың – бір, пайғамбардың – хақ» екендігіне шын көңілімен сенген жан. Құдайға құлшылық етіп отыру парыз ғана емес, дінді берік ұстанған адамға Алланың рахматы көп екеніне сенген. Кешегі өткен жырауларымыздың қай-қайсысы да Алланы бір деп таныған, ел-жұртына адал қызмет істеуге, көптің көңілінен шығуға тандайынан жар, маңдайынан терін төккен. Толғаулардың өзекті қырларының бір саласы ондағы діни-сопылық танымдардың жырлануында

жатыр. Жыраулар діни мектептерде білім алған, діни сауатты адамдар болды. Сондықтан олардың мұраларында діни-ұғымдар мен сопылық бағыттар анық сезіліп тұрады. Жыраулардың барлығы дерлік Ислам дінін қолдап, дінді халық арасындағы бірліктің сақталуына мұрындық еткені анық. Дін – абсолюттік шындық. Ал, сопылық – Ислам дінін көшпенді халық арасында кең уағыздауға құрылған ілімдердің негізі. Олай болса, қайбір жыраудың осы тақырыпқа орай арнаған жыр өрнектерінде сопылық ілімнің түйдек-түйдек көрініс алуы – Ислам дінін қазақ арасында уағыздауда әдебиеттің алар орнын анықтаса керек. Әсіресе, Алланы шексіз сүю, оның бар екеніне шек келтірмеу идеясы сопылық поэзияның негізгі лейтмотивіне айналса, ал жырау мұраларында бұл идея халықтық түсінікке сай жырланып отырған. Мысалы, Бұқар жырауда: «Алла деген ар болмас, Ақтың жолы тар болмас». Дулат ақында: «Бір «Алладан басқаның, Көпті қылған ғайыбы». Көшпенді халық дүние танымына негізделген сопылық әдебиет өкілдерінің мұралары күнделікті уағыз айтушы молдалардың сөзіне қарағанда анағұрлым жұғымды болғандығы сөзсіз. Сопылардың адамгершілік, қанағат, әділет, қайырымдылық сияқты ислам философиясындағы терең ұғымдардың ақын-жыраулар поэзиясында кең жырлануы халық тарапынан қолдауға ие болды. Осы бағыттағы олардың әр сөзі құмған сіңген судай халық санасына жұтылып жатты [3, 72].

Қазақтың жыраулары мен шешендерінің жыр, термелерінде өмірге деген көзқарас, адалдық пен имандылық жеріне жете жырланады. Шешендер өз сөздерін мәнерлеп, тың ойлармен байытып, дәстүрмен және дәстүрлі исламмен байланыстыра жеткізген. Оны жыраулардың төгілген терме, толғауларынан байқай аламыз.

Бұқар жырау заманынад үш жүздің басын қосқан әйгілі Абылай ханға кеңесші болған шешен сөз иесі, білгірі. Бізге жеткен Бұқар жыраудың әдеби мұрасы түйінді ойлар мен кесімді сөздерге толы. Сонымен қатар жыраудың бірқатар толғаулары асыл дінімізді насихаттауға арналған. Бұқардың «Бірінші тілек тілеңіз» аты толғауында діни толғамдармен имандылыққа шақыру көзқарасы жырланады.

«Бірінші тілек тілеңіз,
Бір Аллаға жазбасқа» деп бастайды.

Мұндағы «Бір Аллаға жазбасқа» дегені күнә жасамау деген астарлы мағынаға сай келіп тұр. Қазақ баласы «Аллаға не жаздым?» деп, қиналғанда өз өзіне сұрақ қоятын болған. Бұл жерде жырау Бір Аллаға деген сенімді нақты көрсетіп тұр. Және «Бірінші тілек...» деп сөздің басында айтуы да тегін емес болса керек.

Екінші тілек тілеңіз,
Ер, шұғыл, пасық, залымның
Тіліне еріп азбасқа.
Үшінші тілек тілеңіз,
Үшкілсіз көйлек кимеске деп жалғасырады.

Мұнда үшкіл көйлек дегені кебін деген мағынада. Бір сөзбен айтқанда Бұқар жырау амандық тілеу туралы осы үшінші тілегінде айтады.

Төртінші тілек тілеңіз,
Төрде төсек тартып жатпасқа.
Бесінші тілек тілеңіз,
Бес уақытта бес намаз,

Біреуі қаза қалмасқа – деп мұсылман баласының бес парызына терең тоқаталады.

Бұған қарағанда Бұқар жырау атамиздың исламдағы бес парызды ұстанған адам болғандығын байқауға болады. Сонымен қатар мұсылмандық парызды ұстаумен бірге оны халқына тамаша насихаттай білгендігін көреміз.

Алтыншы тілек тілеңіз,
Алпыс басты ақ орда,
Ардақтаған аяулың
Күнінде біреуге
Тегіннен-тегін олжа болмасқа деп бейбітшілікті жырға қосса,
Тоғызыншы тілек тілеңіз,
Төреңіз тақтан таймасқа,
Тоқсандағы қарт бабаң

Топқа таяу бармасқа – деп қарт адамдарға ұрпағы тарапынан құрмет көрсету және қарттарға тән салауаттылық болу керектігін айтады. Жырау осылайша Ұлы Жаратушы Алладан тілейтін басты тілектерді осылай тізбектей жырлайды.

Қорыта айтқанда, Бұқар жыраудың жырында тәрбиелік имандылық сарындары басым болғандықтан тағылымдық маңызы ерекше [4].

Әдебиеттер:

1. Мағауин М. Қобыз бен найза. XV-XVIII ғасырлардағы қазақ ақындары мен жыраулары туралы әңгіме. Қаз. П. Косенко. Алматы: «Жазушы», 1970. 160 б.
2. Қазақстан ақындары. Кіріспе, мақала, құрастыру, өмірбаяндық анықтамалар және М. М. Мағауиннің жазбалары. Ленинград: «Советский писатель», 1978. 608 б.
3. Серікбай қажы Ораз Ұлы дала төсіндегі ислам Астана, 2018. 280 б.
4. Бұқар жыраудың термесіндегі діни толғамдар // <https://qalam.kz/featured-item/makala/item/1418-b-ar-zhyraudy-termesindegi-dini-tol-amdar.html>

Орловская А.С., Карагандинский университет имени академика Е. А. Букетова, факультет иностранных языков, гр. РАПус-32, студент
(*Научный руководитель – магистр гуманитарных наук, ст. преподаватель Эм Т. В.*)

ОСОБЕННОСТИ СОХРАНЕНИЯ АВТОРСКОГО ИДИОСТИЛЯ В ПЕРЕВОДЕ РОМАНА Д. КИЗА «ЦВЕТЫ ДЛЯ ЭЛДЖЕРНОНА»

Сложно представить современный мир без художественной литературы и переоценить художественную ценность, значительной гранью которой являются результаты писателя в речевом пространстве. В данном контексте возникла необходимость рассмотреть индивидуальный стиль автора, иными словами, идиостиль. Идиостиль – это лингвистический термин, представляющий собой сокращение от словосочетания «индивидуальный стиль», обозначающего комплекс содержательных языковых характеристик, которые являются знаковыми для стиля какого-либо автора. Можно добавить, что эти характеристики зависят от особенностей языковой личности, от восприятия действительности, мировоззрения, а также психических и социальных характеристик личности, культурно-исторических истоков, национальной принадлежности, политических и философских взглядов и т.д. [1, 101].

Индивидуальный стиль каждого автора создается текстовыми средствами на всех уровнях языка - фонетическом, графическом, орфографическом, пунктуационном, морфологическом, синтаксическом, стилистическом. Идиостиль подразумевает также отбор языковых средств и референций, и использование сюжетов, языковых и стилистико-текстовых особенностей отбора связно-соотносительных единиц, включенных в тропы, фигуры речи, и прочие идиолектические особенности речи автора [2, 14].

Целью настоящего исследования является изучение и анализ особенностей сохранения авторского идиостиля в переводе романа Д. Киза «Цветы для Элджернона».

Данная работа подразумевала использование методов систематизации и классификации материала, сравнительно-сопоставительного анализа, описательный метод.

Материалом для исследования послужили произведение Д. Киза «Цветы для Элджернона» и переведенный материал, предложенный переводчиком С. Шаровым.

Анализ индивидуального стиля с целью выделения его знаков позволяет нам построить следующий алгоритм работы с индивидуальным стилем автора:

1. на основании массива оригинальных текстов конкретного автора выделить черты его индивидуального стиля на разных уровнях языка;
2. провести литературоведческий (интратекстовый) анализ переводимого произведения;
3. в выбранном для перевода произведении правильно определить знаки индивидуального стиля.

Особую трудность вызывает явление, когда языки оригинала и перевода принадлежат к разным культурам. При переводе художественного произведения, безусловно, необходимо обладать глубокими знаниями особенностей двух культур. Так, например, европейцу сравнение красивой женщины с верблюдницей кажется нелепым, а в арабской поэзии оно довольно распространено. А сказку «Снегурочка», в основе которой лежат славянские языческие образы, на языки жаркой Африки вообще очень сложно переводить.